

РЕЦЕНЗИЯ

въз основа на Заповед № 1742/19.12.2017 г на Ректора на ВСУ „Черн. Храбър”,
изготвена от Проф. д-р. Николай Стоянов Колев, ПН 3.8. „Икономика”, НС:
„Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност”

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
по професионално направление 3.8. „Икономика”, докторска програма „Счетоводна
отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност”

Автор на дисертационния труд: *Ивайло Тончев Маноилов*

Тема на дисертационния труд: *„Проблеми при отчитането и оценката на
биологичните активи и селскостопанската продукция”*

I. Общо представяне на дисертационния труд:

1. Предмет на дисертационният труд са *„практическата приложимост на
регламентираните отчетни и оценъчни подходи, свързани със счетоводното
отчитане, и представяне на биологичните активи и селскостопанската продукция в
селектирана извадка от български предприятия”*.
2. Обект на научното изследване е *„отчитането и оценяването на биологичните
активи и селскостопанската продукция”*.
3. Дисертационният труд е представен в обем 247 страници, от които:
 - ☞ 210 страници (A4, Times New Roman – 12, 1.5) основен текст;
 - ☞ 27 стр. приложения;
 - ☞ 10 стр. библиография.
4. Основният текст е структуриран, както следва:
 - ☞ увод – 8 стр.;
 - ☞ съдържателна част в 3 глави – 183 стр.;
 - ☞ заключение – 2 стр.;

5. Представеният списък на използваната литература е 10 стр. Като брой, те са 113 заглавия, от които: нормативи – 14, източници на български език - 81, чуждестранни литературни източници - 18;

6. Приложенията са 16 бр. и са представени на 27 страници.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

1. Относно актуалността на разработваната проблематика.

Въпросите за оценката и отчитането на биологичните активи и селскостопанската продукция винаги са били интересни за счетоводната научна мисъл. Една съществена част от тази проблематика провокира счетоводните методолози да развиват и усъвършенстват оценъчните модели, подходи и средства, с идеята не само по-точно да представят тези активи в баланса на предприятието, но и за да осигуряват управлението му с релевантна информация за взимане на навременни и рационални управленски решения. В този контекст, всяка една разработка по проблемите на оценката и отчитането на биологичните активи и селскостопанската продукция може да се възприема като актуална. Това ни дава основание да адмирираме амбицията на докторантът, да се докаже чрез разработка по тази много актуална проблематика.

2. Обектът на изследването е **доста тясно ограничен** на стр. 10 и това са *”отчитането и оценяването на биологичните активи и селскостопанската продукция”*, което предполага оставане извън вниманието на изследователя на аспекти свързани с икономическата характеристика, измерването и оценката на свързания с тези активи риск, и оповестяването, анализа и контрола на тези обекти на управление.

3. Допълнително се поставени следните ограничения (с. 11):

- ☞ по отношение на обектите на проучванията - предприятия, които осъществяват селскостопанската си дейност в областите Велико Търново и Бургас;
- ☞ по отношение на периода – 2012 – 2016 год.
- ☞ по отношение на обхвата – *„отчитането и оценяването на БА и СП е базирано на постановките на МСС и НСС; изследването обхваща биологичните активи и селскостопанската продукция и не се занимава детайлно с текущо счетоводство на изследвания предмет”*; *„не се разглеждат случаи и дейности с използване на животни за развлекателни цели и съпътстващата им биологична трансформация”*.

4. Като цел на разработката (стр. 10) се полага *„изследване на съществуващите теоретико-нормативни модели за отчитане и оценка на биологичните активи (БА) и селскостопанската продукция (СП), тяхната практическа приложимост и дефиниране на предложения за подобряване на проблемните области в тази сфера”*, като втората (подчертаната част) от целта не е в достатъчна степен постигната и представена чрез изложението на дисертацията, най-малко защото не са посочени доказателства за внедрявания и за подобряване на счетоводната оценка и моделите за калкулиране в практиката на изследваните предприятия.
5. Не е формулирана изследователска теза, а тя е представена като работни хипотези и 3 основни задачи на дисертационния труд. Намираме, че поставените задачи са постигнати в съществена степен чрез изложението.
6. Като използван изследователски инструментариум са посочени (стр. 10-11) *„системен подход, сравнителен анализ, статистически методи за анализ, диалектически метод, общологически метод, емпирични методи, проучване на научна литература (българска и чуждестранна) и нормативна уредба. В основата на емпиричната база на дисертационния труд стоят резултатите от проведено авторово изследване сред селскостопанските производители и публичната информация в Търговския регистър посредством ГФО относно финансовото им състояние за периода 2012 – 2016 г”* .
7. Постройката на изложението е последователна, смисълът е представен ясно и аргументирано, и с изява на собствено мнение. Прави добро впечатление стилът и спазването на съвременните граматически правила в българския език.
8. Анализът на референциите и позоваванията на изследвания на други автори показва, че е постигнат един значителен обхват, за да се представи натрупаното до момента знание и дискусиите по материята. Той, обаче е концентриран най-вече върху български източници (84% от посочените). Установяват се и позовавания на руски, испански, шотландски, румънски и американски автори, както и на извършени и публикувани емпирични изследвания относно приложимостта на концепцията за справедлива стойност.
9. Като обем разработката отговаря и дори надхвърля на възприетото за този тип ръкописи.

10. Илюстрирането чрез таблично представяне и графично изобразяване е премерено (28 фигури и 20 таблици). Това представяне улеснява, а не затруднява читателя.
11. Чрез дисертацията докторантът се представя като усвоил научният стил на изложение. Мисълта му е ясна и логична, а правописът впечатляващ.
12. Научният апарат е подходящо подбран и правилно приложен с три изключения:
- a. прави впечатление многократното цитиране на едни и същи автори (Герганов, Рупска, Българенска), което не е добър атестат за обхвата на литературния обзор;
 - b. не са изведени и аргументирано защитени критериите и принципите при конструиране на извадката от анкетираните 32 предприятия , а *„подборът на лицата, участвали в проучването, е проведен на случаен принцип и проявено доброволно участие”*(стр. 168). Т. напр., по-значителна представителност на малките и средните предприятия, вероятно би променила резултатите;
 - c. не е приложен корелационен анализ за идентифициране наличието и силата на връзка между разходоопределящи фактори (cost drivers), и бази за разпределение на общопроизводствените разходи при различните модели за калкулиране на себестойност на единица, а както е добре известно това е най-критичния аспект на себестойностния модел;
 - d. не са изследвани възможностите за прилагане на концепцията за справедлива стойност при калкулиране издръжка на обособими дейности (Activity Based Costing), което е авангартно направление в съвременното управление и отчитане.
13. Не се констатира съществени необосновани отклонения от дисертационната теза.
14. Не са констатирани необосновани повторения на текст, но разкъсването на литературния обзор между първата (теоретична) част и т. 3.2. затруднява читателя.
15. Не са забелязани съществени логически противоречия.
16. Както е възприето в края на отделните глави, точки, като и в заключението са изведени акцентите и генералните изводи от представената работа.

17. Емпиричното изследване е адекватно на формулираните работни хипотези. Извадката, обаче е териториална и случайна, което я прави *ненаучно аргументирана*.
18. Цитирани са значителен обем източници (нормативи, книги, учебници, периодика и уеб-сайтове), публикувани най-вече на български език (84%). Позоваването е коректно, но на едни места се посочват, **а на други** (напр. стр. 32 и др.) – **не**, страницата/е от оригинала.
19. Не се установява плагиатство.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд

1. В Справката за приносите се претендират от дисертанта 4 приносни момента. Намираме, че в една определена степен тези претенции са основателни, особено що се касае за:
 - a. описването и систематизирането на възникналите противоречия и трудности, касаещи идентифицирането, разграничаването на биологичните активи, селскостопанската продукция и друг понятиен апарат, характерен за икономиката и управлението на селскостопанското предприятие;
 - b. разширяване на аргументирането, относно трудностите и невъзможността за съвместяване на прилагане на моделът на справедливата стойност с вярно и честно установяване и представяне на себестойност за нуждите едновременно на финансовата и управленската отчетност;
 - c. извършено и анализирано емпирично изследване, обхващащо както информация от публичните отчети на изследваните единици, така и на събрана такава при директни контакти (на място и в лице) с респондентите.
2. Резултатите от работата по дисертационния труд и части от него са публикувани в 2 статии и 2 научни доклада, което е свидетелство за една задоволителна степен на апробация на идеите и разработките на докторантът.
3. Не са посочени позовавания и цитирания на дисертацията или публикуваните части от нея.
4. Положителен отзив за качествата на разработката е представен от „Деметра ИИ” ООД, с. Дъскот, община Павликени.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд

1. Критичните бележки по разработката са общи и конкретни.

Общите са:

- ☞ дисертационната теза е заменена от работни хипотези, което е предположило търсене на аргументи за доказването им, вместо следването на подхода „теза-антитеза-синтеза”, който е с по-висока научна стойност;
- ☞ установява се разпокъсаност на литературния обзор, което не подпомага а затруднява читателя;
- ☞ забелязва се характерната за този вид научни разработки предпазливост при открояването на собственото мнение, което е породило несъответствие между обема от представени факти, наблюдения, чужди идеи и изследвани практики, и изразените собствени оценки и становища;
- ☞ не е допустимо научен инструментариум (в случая SWOT-анализ) да се прилага веднъж частично, друг път изцяло;
- ☞ когато се представят класификации (чужди или авторски), е добре да се изследва обективността и научната стойност на критериите на които се основават те, за да не се получават безполезна групировки и квалификации;

Конкретни:

- ☞ не е в достатъчна степен изследван въпроса за измерването и навременното оповестяване на риска от намаляване на отчетната стойност чрез двете основно анализирани оценъчни концепции (себестойност – справедлива стойност)
- ☞ не е приложен коректно инструментариума на SWOT-анализа (т. 3.1.), тъй като възможностите и заплахите не са анализирани при съпоставката на оценяването по справедлива стойност, с това по себестойност;
- ☞ ненаучно е използването (стр. 133 и сл.) на подредени по еднополюсна ординална скала бални оценки (тегла) при изследване на полярни биноми като „силно – слабо”, „заплаха – възможност”, освен ако скалата е ликертова, например от вида (3; 2; 1; 0; -1; -2; -3)

2. Възникват и следните въпроси:

- ☞ счита ли докторантът, че приравняването на понятията „дълготрайни = дългосрочни” и „краткотрайни = краткосрочни” е коректно, след като

„трайността“ е физическа характеристика на материята, а „срочността“ – икономическа характеристика на активи и пасиви?

- ☞ какви са възможностите на себестойността метод за измерване и навременно оповестяване на свързания с даден актив или пасив риск от намаляване на отчетната му стойност?
- ☞ по кой точно критерий в Табл. 4 (стр. 129) качествата „уместност“ и „достъпност“ на оценката по себестойност са класифицирани като възможности, а „аналитичност“ и „прогностичност“ – като заплахи;

3. Бихме си позволили да препоръчаме на дисертанта:

- ☞ да не възприема безкритично чужди тези, ако смята да ги използва за развитие на собствена научна идея, или за решаването на своя научна задача;
- ☞ да подхожда непредубедено (без предварителен приоритет на определена хипотеза) при научно изследване на даден феномен;

V. Общо заключение и становище.

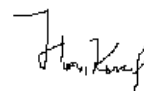
Изборът на темата и предизвикателството да се работи по тази интересна и сложна проблематика заслужават адмирации. Използваният подход и положеният изследователски труд имат образователна стойност и представляват значим изследователски опит. Обемът на дисертационният труд е повече от удовлетворителен. Структурирането е подходящо. Налице са емпирични резултати и практически предложения, които се публикувани и дискутирани пред научни форуми. Забелязаните слабости и направените бележки, не са с тежест, която би омаловажила положения труд.

Посоченото е основание да дам **положителна оценка** на положения труд и разработката, и да **предложа на уважаемото Научно жури да присъди на докторант Ивайло Тончев Маноилов образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.8. „Икономика“ на успешно завършената докторска програма по „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“**

08.01.2018 г.

гр. Бургас

Подпис:



(Проф. д-р. Николай Стоянов Колев,
ПН 3.8. „Икономика“
НС „Счетоводна отчетност, контрол и
анализ на стопанската дейност“)